

Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2023/11/gyertyanfy-andras-rejtett-tankonyvi-uzenetek-14-03-09/>

Gyertyánfy András

Rejtett tankönyvi üzenetek

A Selye János Egyetem doktori iskolájának tanulmánykötetéről

Engel Enikő – Korpás Árpád (szerk.): *Történelem mint tudomány és mint iskolai tantárgy. I.* Selye János Egyetem Tanárképző Kar, Komárom, 2023.

A kötet szerzői a Selye János Egyetem Tanárképző Kar Történelemdidaktika doktori programjának oktatói, hallgatói és szakmai műhelyének tagjai. Ez a program unikum, lévén az egyetlen önálló, magyar nyelvű doktori program a Kárpát-medencében történelemdidaktikából, melyre méltán büszke lehet annak valamennyi résztvevője. A kötetben szereplő írások eredetileg a Selye János Egyetem XIV. Nemzetközi Tudományos Konferenciáján, a *Történelem mint tudomány és mint iskolai tantárgy* című szekcióban hangzottak el 2022 őszén. A szekció, illetve jelen kötet a néhány évvel ezelőtt útjára indított doktori program életképességét jelzi, annak egyik első gyümölcse.

Magyarországi szemmel a komáromi történelemdidaktikai kutatásoknak két különleges vonása van. Az egyik az értékes szlovák és cseh tudományos eredmények felhasználása, melyek a magyarországi kutatók számára máskülönben nem volnának megismerhetők. A másik pedig a nemzeti kisebbségi látószögből fakadó érzékenység a tankönyvek nyílt vagy rejtett üzenetei iránt, amelyek a magyar kisebbség számára sértőek, olykor vele szemben ellenséges érzelmeket keltenek. Vajda Barnabás és kollégái érdeklődése e tekintetben nem csak a tankönyvek szerzői szövegére, hanem – a nemzetközi történelemdidaktikai trendeknek megfelelően – más tankönyvi médiumokra (forrásokra) és a didaktikai apparátusra is kiterjed. Kutatásaik jellemzője az ugyanazon vagy egymást követő korszakok szlovák és magyar nyelvű, cseh, szlovák vagy magyar szerzők által írt tankönyveinek összehasonlítása, máskor pedig a szlovákiai és a magyarországi tantervek, tankönyvek elemző szembeállítása. Jelen kötetben mindezekre akad példa. A szlovákiai magyar egyetemen zajló tankönyves kutatások eredménye természetesen messze túlmutat a nemzeti látószögek és elfogultságok feltérképezésén: az itt alkalmazott, az évek során egyre gazdagodó, a nemzetközi tudományos eredményekre építő szempontrendszer ettől függetlenül is alkalmas a tankönyvek történelemdidaktikai minőségének leírására. Mindezek révén a Selye János Egyetemen zajló kutatások egyre növekvő mértékben járulnak hozzá a magyar nyelvű történelemdidaktika fejlődéséhez.

Gyertyánfy András: Rejtett tankönyvi üzenetek
A Selye János Egyetem doktori iskolájának tanulmánykötetéről

A kötetet nyitó tanulmány *Tóth Péter* írása, amely több szempontból is mintaadó lehet a fiatal kutatók számára. Témáját – a dualizmus kori oktatástörténet egy világosan körülhatárolt epizódját – széles társadalom-, iskola- és gazdaságtörténeti kontextusba helyezi, mely követésre érdemes nem csak a történelemtanítás történetének, hanem jelenlegi helyzetének, társadalmi hatásának vizsgálatakor is. Hasonlóképp széles azoknak a forrásoknak, illetve módszereknek a köre – korabeli tantervek, tankönyvek, szakirodalom, statisztikai adatok vizsgálata –, amelyek révén témáját bemutatja.

A Történelemdidaktika szekció résztvevői a Selye János Egyetem Nemzetközi Konferencián Komáromban 2022. szeptember 12-én. A képen balról jobbra: *Varga Krisztina, Kancz Csaba, Szabó L. Dávid, Fekete Áron, Engel Enikő, Vajda Barnabás, Bese László, Tóth Péter.*

Fodor Richárd és *Tóth Judit* írása kitekintés a nemzetközi szaktudományos kutatások témáira és jellemzőire. A külföldi eredmények ismerete nélkül a történelemdidaktika nemzeti kutatása ma már elképzelhetetlen. Örömteli, hogy a történelemdidaktika általuk felvillantott világtérképén a magyarországi kutatóhelyek is látszanak, a komáromi műhellyel együtt. A szerzők személyükben is kapcsolatot jelentenek a magyarországi történelemdidaktikai kutatásokkal, lévén a Pécsi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájának hallgatói.

A kötet további írásai, melyeknek szerzői *Szabó L. Dávid, Fekete Áron, Engel Enikő, Bese László* és *Varga Krisztina*, hűen megjelenítik a szlovákiai magyar nyelvű történelemdidaktikai kutatások említett jellemzőit és erényeit. Egy részük madártávlatból veszi szemügyre egy-egy korszak tankönyveit a nemzeti elfogultságok szempontjából, más részük mikro szinten vizsgálja egy téma vagy évfolyam tankönyvi vagy tantervi jellemzőit. Tartalmi és didaktikai elemzéseik egyaránt kimutatnak aggasztó tendenciákat, (félre)értelmezéseket és hiányokat, ugyanakkor pozitívumokat is.

Szomorú aktualitása miatt, a kötet sorrendjétől eltérve, *Vajda Barnabás* írásával zárom ajánlásomat. Közös szomszédunkban, Ukrajnában 2022 februárja óta nyílt, pusztító háború folyik. Vajda tanulmánya a (mindenkori) háború(k) tankönyvi megjelenítésének kérdését tűzi

Gyertyánfy András: Rejtett tankönyvi üzenetek
A Selye János Egyetem doktori iskolájának tanulmánykötetéről

vizsgálata céljával. Mit üzennek a tankönyvek arról, hogy mi a háborúk szerepe a történelemben, a társadalmak életében? – teszi fel a kérdést. A komáromi történelemdidaktikai műhely hagyományainak megfelelően tankönyvi üzeneteket kutat tehát, ezúttal azonban már nem nemzeti, hanem magasabb látószögű. Az ukrajnai háború valósága nem csak a humanitás és a nemzetközi politika kudarca, hanem felhívja a figyelmet a történelemtanítás felelősségére is. Égető a kérdés: vajon hogyan állunk, hét és fél évtizeddel a második világháború után, a békére neveléssel? A tanulmány témája fájó bizonyítéka annak, milyen nagy szükség van történelemdidaktikai kutatásokra – köztük ennek a kötetnek az írásaira, melyeket örömmel ajánlok az olvasó figyelmébe.